

STUDIEGROEP GEBRANDSCHILDERD GLAS BRENGT KLEUR EN LICHT IN DE DONKERE DECEMBERMAAND

Afgelopen zomer werd aan de leden van de studiegroep Gebrandschilderd Glas gevraagd een korte bijdrage te schrijven voor het laatste nummer van ons verenigingsblad in 2009. Aan die oproep werd volop gevolg gegeven! Het resultaat leest u hieronder.

HET BIBELFENSTER IN DE FRAUENKIRCHE TE ESSLINGEN

Op nevenstaand blokje zien we als verkondiger van de blijde boodschap de afbeelding van een engel, die de herders waarschuwt. Het is een detail uit het omstreeks 1330 vervaardigde **'Bibelfenster'** dat zich in het midden bevindt van het gotisch koor van de Frauenkirche te Esslingen aan de Neckar. Dit raam toont links en rechts scènes uit het Oude Testament, in het midden zijn taferelen uit het Nieuwe Testament te zien (z.g. typen en antitypen). Met de bouw van de laatgotische hallenkerk werd in 1321 begonnen en het duurde bijna 200 jaar voordat ze rond 1516 werd voltooid.

Samen met de gebrandschilderde ramen uit de stadskerk St. Dionysius en de Franciscanerkerk herbergen deze drie godshuizen in Esslingen meer dan 400 ramen, die gedeeltelijk door dezelfde (onbekende) middeleeuwse meester vervaardigd werden. Esslingen behoorde aan het begin van de 14^e eeuw tot het belangrijkste kunstcentrum van Zwaben.

Door uitname doorstonden de ramen de Tweede Wereldoorlog. Desondanks was een kostbare restauratie noodzakelijk, die in 1997 werd voltooid. De ramen werden voorgedragen voor plaatsing op de werelderfgoedlijst van de Unesco.

Het blokje is een kerstuitgifte (emissiedatum 16-11-1976) van West-Berlijn dat in 1989 na de val van de Muur volledig deel ging uitmaken van één Bondsrepubliek Duitsland. Dit jaar (9 november) was het 20 jaar geleden dat 'Die Wende' heeft plaatsgevonden.

Iedereen juichte toen de zogenaamde *Mauerspechte* (muurspechten), met hamers op de Muur begonnen in te hakken. Weg met dat monsterlijke bouwwerk! In april van dit jaar zag ik er nog enkele restanten van. Vanwege de mooie afbeelding en de tekstopdruk viel mijn keuze daarom op dit blokje.

'Frohe Weihnachten für alle' is in deze kersttijd een boodschap die ik iedereen wil toewensen.

Joop Kuijer

PRERAFÄLIETEN OP DE NORFOLK ISLANDS

Architect J.G. Jackson is de ontwerper van de St. Barnabas kapel op Norfolk

Island. De kapel is gebouwd ter nagedachtenis aan missionaris bisschop John Coleridge Patteson, die op 20 september 1871 op het eiland Nukapu is vermoord door de plaatselijke bevolking. De kapel is geconstrueerd door de Melanesische missie jongens met hulp van de eilandbewoners en ingewijd in 1880.

Tijdens de inrichting van de kapel zijn ook glas in lood ramen geplaatst. Aan het oost einde van het koor zijn een vijftal ramen te zien, die tot de beste werken te rekenen zijn van Edward Burne-Jones en William Morris

(*Mi.nr. 310-314 Norfolk*). De voornaamste kleuren zijn diep oranje en karmozijn-rood. In het middelste raam zien we een afbeelding van de zegenende Heer als Rex Omnipotens. Aan beide zijden zijn ramen geplaatst van de vier evangelisten met hun symbolen. De ramen zijn een geschenk van Douairière Viscountess Downe.

Aan het west einde, boven de deur, is een opmerkelijk roosvenster (*Mi-nr 128 Norfolk*). Daaronder is in het midden een voorstelling van de apostel Philippus,

die de Eunuch doopt en aan de andere zijde, gescheiden door twee met loofwerk versierde ramen, de heiligen Johannes en Stephanus. Dit is ook het werk van Burne-Jones en Morris. Het raam is een geschenk van de vroegere en huidige leden van de commissie ter herinnering aan hen die hun leven hebben verloren tijdens het missiewerk.

Hans van der Aar

* Royal Mail Gr.-Br. koos voor de kerstzegels van 2009 vijf details van gebrandschilderde ramen van prerafaëlitische glazeniers, waaronder William Morris en Edward Burne-Jones.

MARIA MET KIND op een Australische luchtpostbrief

Vijfentwintig jaar geleden kregen wij van een familielid in Australië hun jaarlijkse kerstgroet op dit luchtpostblad. Zij wisten niet dat ik filatelistisch materiaal met afbeeldingen van gebrandschilderd glas verzamelde, maar hun papieren kerstwens was een schot in de roos! En mijn interesse was meteen gewekt om te gaan zoeken naar dergelijke stukken naast de postzegels en stempels.

De afbeelding op de ingedrukte zegel is een detail van de grotere afbeelding links op het aerogram en dat is ook weer een detail van het originele raam.

We kunnen diverse symbolen aanwijzen: de lelie linksonder naast Jozef, die wijst op de maagdelijkheid van Maria; het slapende lam aan de voeten van Maria die haar Kind koestert, is symbool voor Christus als Lam Gods. Jozef is afgebeeld als een tamelijk bejaarde man, zoals hij in de apocriefe boeken wordt beschreven. De twee herders staan achter een keurig gemetseld stenen muurtje, niet zo erg realistisch! De omlijsting rechts en links wordt gevormd door twee pilaren, zodat het tafereel in een kerk lijkt te zijn gesitueerd. In de verte flonkert de ster, die later de wijzen tot gids zal zijn.

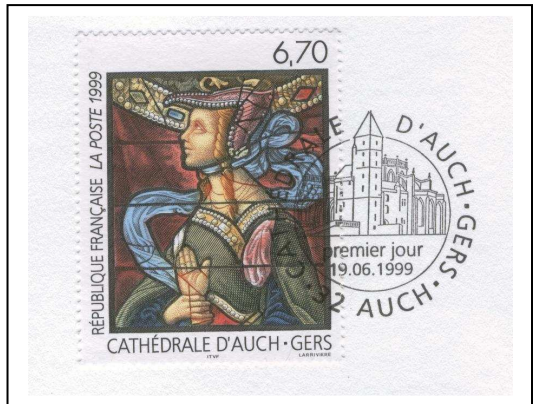
Het paneel maakt deel uit van het venster waarin het leven, lijden en opstanding van Christus zijn uitgebeeld. Het werd vervaardigd door de Fa.Ferguson & Urie in Melbourne en in 1862 geplaatst in de oostelijke koorwand achter het hoofdaltaar van de anglicaanse St.John the Evangelist Church in Toorak, Victoria. De kerk werd gebouwd in de jaren 1860-62 naar een ontwerp van de Australische architect William Wardell.

Joke van Strien-Veurtes

AANKONDIGING VAN JEZUS' GEBOORTE UIT ONGEDACHTE HOEK

Vele jaren geleden bezochten mijn man en ik tijdens onze vakantie in Frankrijk de gotische kathedraal van Auch in de Gers. Ik had mij toentertijd nog niet erg verdiept in glas in lood en ik herinner mij hoe verbijsterd ik was bij het zien van de schitterende renaissanceramen aldaar. Deze ramen zijn gemaakt door de beroemde glazenier Arnaud de Moles tussen 1507 en 1513. Er zijn 18 ramen waarvan drie met een bijbelse voorstelling: de schepping, de kruisiging en de opstanding. Op de andere ramen staan bijbelse personen afgebeeld als profeten, apostelen etc. Daarnaast treffen we ook enkele ramen aan met afbeeldingen van een aantal Sibyllen, waarzegsters uit de Romeinse tijd waaronder de Sibylle van Tibur.

Over deze Sibylle, waarvan een detail is afgebeeld op een Franse zegel uitgegeven op 21 juni 1999, vertelt een middeleeuwse legende dat zij in Tibur aan keizer Augustus de komst van Jezus Christus voorspeld zou hebben. Zij heeft als attribuut een handschoen in haar hand. Volgens een artikel in het blad van onze Duitse zustervereniging St Gabriel, zou dit een verwijzing zijn naar haar voorspelling van de klap in het gezicht die Jezus zou krijgen van een Romeins soldaat.

De ramen van Auch staan aan de wieg van mijn belangstelling voor glas-in-loodramen (en zegels met ramen!). Sindsdien zijn wij tijdens onze vakanties altijd op zoek naar beroemde en minder bekende ramen en hebben wij in diverse landen om ons heen van veel moois kunnen genieten. De kathedraal van Auch heeft ook verder veel moois te bieden. Bent u in de buurt, ga er dan zeker even langs!

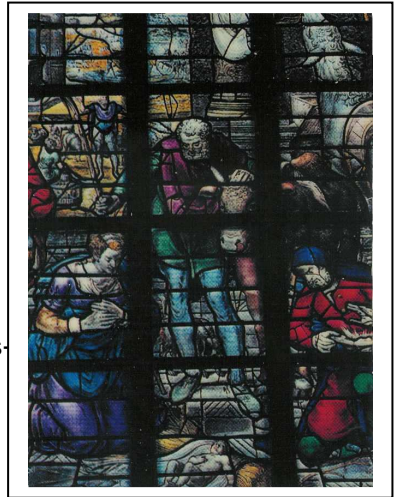
Nineke Zeven-Hissink

DECEMBER – KERSTMIS: De geboorte van Christus

In de St.Janskerk te Gouda zijn 31 gebrandschilderde ramen te bewonderen en daarvan is op glas 12 het hierbij afgebeelde detail te vinden, voorstellende Maria en Jozef en het Christuskind. In 1979 is een detail daarvan – Maria – gebruikt voor een gelegenheidspostzegel in de jaarlijkse Zomerserie. De ontwerper en glazenier was Wouter Crabeth.

In de archiefstukken van de Goudse Glazen vinden we de volgende gegevens: In september 1562 werd het venster klaargemaakt "t Glas van mijnheren van Oldenmunster". Op 28 september 1564 ontvangen de knechten hun drinkgeld. Van 1562 tot 1564 is er dus gewerkt aan dit raam 12. Het glas en de carton (de ontwerp-tekening op ware grootte) zijn op de cartouche gesigeneerd: 1564. "Mijnheren van Oldenmunster", het kapittel van de Utrechtse Oudmunster, was de schenker van dit raam. Gouda behoorde toen tot het Aartsdiaconaat van Oudmunster. In november 1563 betalen de heren hun eerste termijn, zijnde 50 gulden, welke in december aan Wouter Crabeth wordt gegeven. Crabeth beeldde de twaalf kanunniken met hun wapens af in het onderste deel van het raam.

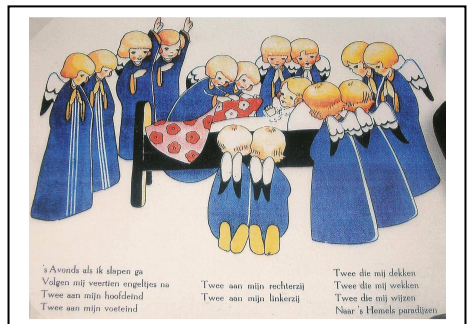

Joh den Braver

TWEE ENGELEN

(mijn keuze uit de kerstzegels in mijn stockboek)

's Avonds als ik slapen ga, volgen mij veertien engeltjes na.....etc.' Zo begint een avondgebedje dat eertijds in menig jong gezin rond kinderbedtijd gebeden werd. Die engeltjes doen hun werk in opdracht van hun hemelse Vader. Dat geldt óók voor de engelbewaarders.

Zij beschermen ons op al onze wegen gedurende ons ganse leven. En straks begeleiden zij ons en voeren zij ons binnen in het hemelse paradijs. Voorts zijn er nog de boodschappers. Zij brengen ons louter blijde boodschappen. En blijde boodschappen zijn hoogtepunten. En hoogtepunten moeten worden gevierd en gekoesterd.

Eén zo'n hemelse boodschap is: **PAX**.

In 1972 verscheen in Luxemburg de bekende Caritasserie. Op twee zegels zien we de afbeelding van 'een-engel-met-een-boodschap'. Zij vullen hun collega aan, die al jaren en jaren in de kersttijd de banderol met: 'GLORIA IN EXCELSIS DEO' vasthoudt. En zie: Engel 'één' van de serie vult aan met 'ET IN TERRA **PAX** HOMINIBUS' en engel 'twéé' van de serie sluit af met 'BONAE VOLUNTATIS'.

De boodschappers laten het de wereld weten. Namens het Kindje in de Kribbe: 'DE VREDE VAN CHRISTUS'. Die Vrede wens ik u allen toe.

En, wilt u ooit 'mijn' twee engelen gaan opzoeken? Dat kan. Hun adres geef ik graag aan u door: Cathédrale Notre Dame de Luxembourg, gemakkelijk te vinden: in het 'oude gedeelte' van Luxemburg-Stad. Daar in de Lieve-Vrouwekathedraal bevinden zich 'mijn' twee engelen in het priesterkoor, al vanaf eind jaren '30 van de vorige eeuw. Dat danken zij aan een glazenier, een zekere Louis Barillet (1880-1948) die in 1919 in Parijs zijn atelier opende en van daaruit 'mijn' twee engelen een vaste verblijfplaats verschafte in Luxemburg-Stad.

Jos Jacobs

MUZIEK OP GLAS IN LOOD RAMEN

Ook muziek instrumenten worden in glas in lood toegepast.

In vele gevallen schuilt achter het gebruik van instrumenten een verholen symbolische betekenis die voor de goede verstaander in voorgaande eeuwen direct duidelijk was. Bijvoorbeeld door snaar instrumenten werd harmonie uitgebeeld, erg toepasselijk in de dagen van kerst.

Luit: een luit die gestemd wordt geldt als metafoor van de harmonie. Vanwege het feit dat alle snaren harmonisch op elkaar dienen te worden afgestemd. Gedurende de renaissance was dit instrument het symbool van de muziek. Afbeelding Jersey (Mi.nr. 637): Musicerende engelen uit de parochiekerk St. Aubin on the Hill.

Bazuin: dit instrument treft men gewoonlijk aan in voorstellingen uit de Apocalyps en het laatste oordeel. In plaats van bazuinen worden ook wel trompetten gebruikt. Afgebeeld op de zegel van België uit 1969 (Mi.nr.1575) Bergen (Mons) uit de Eglise Collégiale St. Waudru/ Collegiale Sinte-Waldetrudiskerk. Het raam werd vervaardigd in het atelier van glazenier Nicolaas Rombouts, Brussel.

Doedelzak: een instrument van Europese volkscultuur. Wordt vaak afgebeeld in de herderscènes. Zowel in pastorale setting als in voorstellingen van de geboorte van Christus. De herdersjongen David die het tot koning van Israel zou brengen, wordt gewoonlijk in beeld gebracht met een harp. Afgebeeld op de zegel van België uit 1969 (Mi.nr.1578) koning David met doedelzak of cornemuse. Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis.

Bij zeer veel glaskunstenaars was muziek in de vorm van muzikanten of muziek-instrumenten een veelvuldig terugkerend thema. De glas in lood ramen kleuren het licht dat de ruimte binnenvalt en verleent dit een mysterieuze sfeer, die uitnodigt tot meditatie. Daarnaast kan een kleurig raam een ruimte een feestelijk aanzien geven.

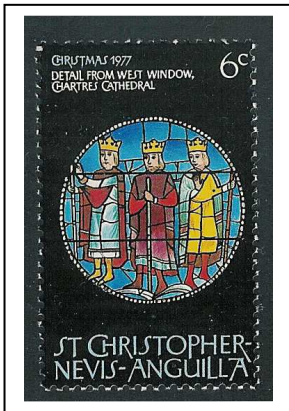
Annie Slokkers-Wagemakers

Bron: *Muziek in glas in lood - Carine Hoogveld.*

Catalogus -Glas als doorschijnende inspiratiebron.

DRIE WIJZEN OP GEBRANDSCHILDERD GLAS

Geliefde voorstellingen in de Middeleeuwen waren de gebeurtenissen rondom de geboorte van Jezus. De beschrijving van Mattheus over het bezoek van de Wijzen uit het Oosten is vaak door kunstenaars vastgelegd in kleurige glasschilderingen, zoals op deze afbeelding op een postzegel: een detail van het eind 12de-eeuwse gebrandschilderde raam in de kathedraal Notre Dame in Chartres. Het aantal wijze mannen wordt in de bijbel niet genoemd; de traditie neemt aan dat het er drie zijn geweest. In de originele Griekse tekst worden de bezoekers 'magi' genoemd. Zij hebben zelfs namen gekregen: Caspar, Balthasar, Melchior. De beroemde Middelnederlandse dichter Jacob van Maerlant (1230-1295) schreef:

'Van de drie coningen'

*... ende men zeide: In Bethleem,..
dus so word't voorzeid van hem...
Drie coningen zende hij er te dien stonden...
Ende zaid:; Áls gij' t kint hebt vonden,
Ontbiet mij dan, dat ic mede
Dat heilighe kint anebede...*

*Die coningen sijn woch gegaen..
ende vonden 't kint ende offerden hem saen..
gout – wierooc ende merre,..
ende keerden. Des wasgram ende erre..
Herodes, dat sij s'niet en spraeken...*

Christus Jezus is geboren - de zaligmaker - voor allen die Hem in waarheid aanroepen.

Henk Grolleman

*Geraadpleegd:
Bijbelvertaling Nederlands Bijbelgenootschap
Geïllustreerd handboek van de Bijbel, J.R. Porter
Jacob van Maerlant, Amsterdam, University Press*